

Έφηβοι μαθητές και η σχέση τους με τα ζώα

<https://doi.org/10.69685/IDAA8366>

Νάσκου Θωμαή

Εκπαιδευτικός-Φιλολόγος ΠΕ02, συγγραφέας σχολικών βοηθημάτων
naskouth@sch.gr

Περίληψη

Η παρούσα μελέτη έχει σκοπό να διερευνήσει τις αντιλήψεις των μαθητών και μαθητριών απέναντι στα ζώα, τόσο στα ζώα συντροφιάς όσο και στα αδέσποτα. Παράλληλα επιχειρεί να εξετάσει και τις στάσεις τους στην κακοποίηση των ζώων. Σε πρώτη φάση πραγματοποιήθηκε μια βιβλιογραφική ανασκόπηση σχετική με το θέμα. Τα ερωτήματα στάλθηκαν με ερωτηματολόγιο, το οποίο συντάχθηκε μέσω Google Form. Το δείγμα το αποτέλεσαν 75 αγόρια και κορίτσια Λυκείου. Οι απαντήσεις που δόθηκαν στηρίχτηκαν στα προσωπικά τους βιώματα και τις εμπειρίες από την καθημερινότητά τους. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως κάποια παιδιά έχουν αναπτύξει συναισθηματικές σχέσεις με τα ζώα, είναι πρόθυμα να τα προστατεύσουν και να τα φροντίσουν. Ένα σημαντικό δείγμα φάνηκε πως δεν είναι ευαισθητοποιημένο πάνω στο θέμα.

Λέξεις κλειδιά: ζώα συντροφιάς, αδέσποτα, κακοποίηση, Δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Εισαγωγή

Χιλιάδες χρόνια πριν ανάγεται η σχέση του ανθρώπου με τα ζώα, με τον άνθρωπο να είναι πάντα κυρίαρχος (Wenden et al., 2021). Δυστυχώς, στις μέρες μας και σχεδόν καθημερινά, εγκαταλείπονται στους δρόμους πολλά ζώα συντροφιάς με κατάληξη να γίνουν αδέσποτα. Οι επιθυμίες των ανθρώπων για διασκέδαση, ένδυση, τροφή, καταστρατηγούν τα δικαιώματα των ζώων. Μόλις τις τελευταίες δεκαετίες οι κοινωνίες θίγουν το θέμα αυτό και εντάσσουν στις προτεραιότητές τους να μάθουν στα παιδιά να σέβονται κάθε μορφή ζωής.

Η καθιέρωση της παγκόσμιας ημέρας αδέσποτων ζώων στις 4 Απριλίου δεν αποτελεί απλώς μια ευκαιρία για να αγκαλιάσουν οι άνθρωποι τα αδέσποτα ζώα που συναντούν στους δρόμους, αλλά και μια αφορμή να εξετάσουν τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να προστατεύσουν και να βελτιώσουν την ευημερία τους. Πρέπει να είναι ημέρα προβληματισμού για 'όλους Άλλωστε, ο σεβασμός στα ζώα σχετίζεται άμεσα και με την περιβαλλοντική εκπαίδευση, αφού αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της φύσης (Καραγεωργάκης & Γεωργόπουλος, 2005).

Η συμβίωση των παιδιών με τα κατοικίδια είναι πολύ σημαντική γιατί καλλιεργεί σε αυτά την αξία της ανθρωπιάς, της ενσυναίσθησης, της ηθικής ευθύνης, του αλτρουισμού. Όταν συνυπάρχουν τα παιδιά με τα κατοικίδια, γίνονται υπεύθυνα και βάζουν την άσκηση στην καθημερινότητά τους (Μπλαβάκη, 2021). Τα οφέλη για την ψυχική υγεία των παιδιών είναι πολλά, καθώς ενισχύουν την αυτοπεποίθηση και την αυτοεκτίμηση τους (Παπαγεωργίου, 2019), συμβάλλουν στην ομαλή τους ανάπτυξη, προάγουν την ηρεμία και τα ανακουφίζουν από το άγχος (Born, 2018). Τα κατοικίδια προσφέρουν αγάπη και ασφάλεια και μπορούν να λειτουργήσουν ως υποκατάστατα, όταν οι γονείς απουσιάζουν προσωρινά από το σπίτι (Γιαννακοπούλου, 2015). Σύμφωνα και με το νόμο ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 4830/2021 άρθρο 1 όλα τα ζώα συντροφιάς πρέπει να προστατεύονται (Regan & Singer, 1989), να ενισχύεται η υπεύθυνη ιδιοκτησία και να τηρούνται οι κανόνες ευζωίας τους. Χρειάζονται την προστασία του ανθρώπου, γιατί έχουν ένα κοινό χαρακτηριστικό: δυσκολεύονται να προστατευτούν και απειλούνται (Wetter, 2006).

Τα αδέσποτα ζώα αποτελούν μία από τις πλέον σοβαρές προκλήσεις για την ευημερία των ζώων σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι λόγοι που οδηγούν στην εμφάνισή τους είναι ποικίλοι, περιλαμβάνοντας την ανεύθυνη αναπαραγωγή, καθώς και την εγκατάλειψη από τους ιδιοκτήτες τους. Μεγάλος πληθυσμός αδέσποτων ζώων αγωνίζεται καθημερινά για επιβίωση

στους δρόμους, εκτεθειμένος σε πολλαπλούς κινδύνους όπως η πείνα, οι ασθένειες και η βίαιη μεταχείριση. Είναι ζώα τα οποία διαβιούν σε άσχημες καιρικές συνθήκες, χωρίς τροφή και νερό. Και, ενώ αυξάνονται αριθμητικά, ο μέσος όρος ζωής τους είναι μόλις 1,5 με 2 χρόνια. Το ζώο πάλι που έχει ιδιοκτήτη ζει κατά μέσο όρο 17-18 χρόνια (Χαρτερού, 2017). Είναι πολλά τα παραδείγματα βασανισμού ενός ζώου με σκοπό το οικονομικό όφελος και την ψυχαγωγία των θεατών όπως τα άλογα στον ιππόδρομο με τα στοιχήματα, οι κυνομαχίες, η θανάτωση του ζώου για γούνα ή δέρμα, η λαθροθηρία, τα πειραματόζωα, τα ζώα στο τσίρκο και σε ζωολογικούς κήπους. Όλα τα παραπάνω λαμβάνουν χώρα με πλήρη αδιαφορία για την κατάσταση του ζώου (Lockwood, 2006.)

Τα ζώα έχουν γίνει καταναλωτικά προϊόντα, παιχνίδια, τα οποία μπορεί κάποιος να τα παραγγείλει, να τα αγοράσει, να παίξει μαζί τους και όταν τα βαρεθεί να τα εγκαταλείψει. Οι δράστες βίαιων πράξεων ενάντια στα ζώα είναι κυρίως παιδιά στην εφηβεία, τα οποία πολλές φορές τα ίδια είναι θύματα κακοποίησης μέσα στο οικογενειακό τους περιβάλλον. Το οικογενειακό περιβάλλον, στο οποίο κυριαρχεί η ενδοοικογενειακή βία, αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την εκδήλωση βίαιης και κακοποιητικής συμπεριφοράς του παιδιού απέναντι στα ζώα (Ascione, 1998). Η σκληρότητα απέναντι στα ζώα συνδέεται με τη σκληρότητα απέναντι στους ανθρώπους. Είναι σύμπτωμα διαταραγμένης προσωπικότητας και αποτελεί προάγγελο και άλλης προβληματικής ή εγκληματικής συμπεριφοράς. Έρευνες έχουν δείξει πως ένας κακοποιητής ξεκινά από τα ζώα. Από την επιβολή της δύναμης σε αυτό. Η κακοποίηση ενός ζώου μπορεί να είναι η αρχή του κύκλου της βίας (Γιαννάρου, 2024). Ερευνητικά αποδεικνύεται πως οι δολοφόνοι και γενικότερα άνθρωποι με εγκληματική συμπεριφορά έχουν ιστορικό βασανισμού κάποιου ζώου είτε στην παιδική-εφηβική ηλικία τους είτε ως ενήλικες (Ressler et al., 1998). Ανάλογες απόψεις υποστηρίζουν οι Becker & French (1998), οι οποίοι τονίζουν πως η κακοποίηση των ζώων εκδηλώνεται ταυτόχρονα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο βίας, με κυρίαρχες τη βία στις διαπροσωπικές σχέσεις και την ενδοοικογενειακή βία.

Η κακοποίηση περιλαμβάνει συμπεριφορές οι οποίες προκαλούν βλάβες σε ένα ζώο, όχι μόνο σωματικά, αλλά και συναισθηματικά (Doukas et al., 2018) και μπορεί να λάβει δύο μορφές: την παθητική και την ενεργητική. Η παθητική, έχει να κάνει με τις συνθήκες διαβίωσης του ζώου, όπως ένα ζώο που είναι διαρκώς αλυσοδεμένο, χωρίς να έχει τη δυνατότητα να κινηθεί φυσικά, ένα ζώο χωρίς καθαρό νερό και τροφή λόγω αδιαφορίας ή παραμέλησης του ιδιοκτήτη, ενώ η ενεργητική κακοποίηση περιλαμβάνει την άσκηση βίας στο ζώο, την πρόκληση πόνου ή βλάβης για άλλους σκοπούς εκτός της αυτοάμυνας, όπως τη θανάτωσή του με επίπονες διαδικασίες για προσωπική ευχαρίστηση, την εγκατάλειψή του από τους ιδιοκτήτες, την έλλειψη κτηνιατρικής φροντίδας, τον ακρωτηριασμό, το κρέμασμα (Singer, 1990). Οι σκύλοι και οι γάτες συνήθως είναι τα θύματα της ενεργητικής κακοποίησης, δηλαδή της σκόπιμης πρόκλησης βλάβης σε ένα ζώο με χτυπήματα, δηλητηριάσεις και άλλους βίαιους τρόπους (Arkow, 2015). Οι Munro & Munro (2008), διακρίνουν την κακοποίηση των ζώων σε σωματική και συναισθηματική. Υποστηρίζουν πως αυτή η διάκριση είναι πολλές φορές δύσκολη, γιατί οι πράξεις της σωματικής κακοποίησης, όταν γίνονται κατ'εξακολούθηση, έχουν επίδραση και στη συναισθηματική ζωή των ζώων.

Ένα από τα πιο σημαντικά ζητήματα, που σχετίζεται με το ζήτημα των δικαιωμάτων των ζώων και της κακοποίησής τους, είναι αυτό της χρήσης πειραματόζωων σε πειράματα διαφόρων επιστημών, όπως της ψυχολογίας, της ιατρικής αλλά και σε άλλους τομείς, όπως είναι οι δοκιμές προϊόντων. Δεν παρέχουν όλες οι χώρες στοιχεία για τη χρήση πειραματόζωων. Για το λόγο αυτό, μόνο υποθέσεις μπορούμε να κάνουμε για τον πραγματικό αριθμό αυτών που χρησιμοποιούνται παγκοσμίως. Το αφήγημα θέλει να αιτιολογεί τη χρήση των ζώων σε πειραματικές διαδικασίες, με βάση τα οφέλη που αποκομίζονται υπέρ του ανθρώπου, ωστόσο, μόνο το 8% των φαρμάκων που δοκιμάζονται σε ζώα κρίνονται ασφαλή και αποτελεσματικά. Το ποσοστό αυτό θέτει υπό αμφισβήτηση την προσφορότητα, καταλληλότητα και αναγκαιότητα της χρήσης πειραματισμού σε ζώα. Η δραστηριότητα αυτή,

καλυπτόμενη από το μανδύα της επιστήμης, δημιουργεί πολλά ερωτηματικά σε κάθε σκεπτόμενο άνθρωπο (Singer, 1990).

Η ιδέα των δικαιωμάτων των ζώων προέκυψε κυρίως από τη φιλοσοφική παράδοση που γεννήθηκε μέσα από την περιβαλλοντική ηθική (Γεωργόπουλος, 2006). Η φιλοζωία δεν αφορά μόνο την αγάπη για τα ζώα, αλλά επίσης την πράξη της βοήθειας και προστασίας τους. Περιλαμβάνει την υιοθεσία αδέσποτων ζώων, την παροχή ιατρικής φροντίδας, την προώθηση προγραμμάτων αποπαρασίτωσης και την ενίσχυση της ευαισθητοποίησης του κοινού σχετικά με τα ζητήματα της φροντίδας τους. Η ευημερία τους αποτελεί ένα θεμελιώδες μέρος της συνολικής ευημερίας μίας κοινωνίας (Best, 2010). Ανεξάρτητα από το εάν είναι κατοικίδια ή αδέσποτα, τα ζώα είναι πλάσματα με ανάγκες και συναισθήματα, τα οποία πρέπει να γίνονται σεβαστά.

Η πραγματική ηθική δοκιμασία της ανθρωπότητας (η πιο ριζική, που είναι τοποθετημένη τόσο βαθιά για να ξεφεύγει απ' το βλέμμα μας), είναι οι σχέσεις μας με αυτούς που είναι στο έλεός μας: τα ζώα. Κι εδώ είναι που εδράζεται η μεγαλύτερη αποτυχία του ανθρώπου, μια καταστροφή βασική, από την οποία απορρέουν όλες οι υπόλοιπες (Kundera, 2016). Απαιτείται λοιπόν, επαναπροσδιορισμός των ηθικών υποχρεώσεων που οφείλουν να αναλάβουν οι άνθρωποι απέναντι στα μη ανθρώπινα όντα του πλανήτη. Πολλοί είναι οι φιλόσοφοι του 21^{ου} αιώνα που ασχολήθηκαν με την ηθική θεώρηση του ανθρώπου απέναντι στα ζώα και υποστήριξαν ότι δεν πρέπει να τα μεταχειριζόμαστε άσκοπα, με τρόπο που τα ταλαιπωρεί, αναφερόμενοι σε πρακτικές που χρησιμοποιούνται όπως είναι η μαζική εκτροφή ζώων σε εργοστάσια ή η χρήση τους σε πειράματα (Regan, 2009). Τα ζώα είναι ικανά να υποφέρουν και αυτός είναι ο λόγος που θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση, όμοια με αυτή που θα δινόταν σε ανάλογη περίπτωση στον άνθρωπο, ο οποίος οφείλει να συμπεριφέρεται με φροντίδα απέναντι σε αυτά, δίχως να τα βασανίζει ή να τα θανατώνει. Το ερώτημα επομένως δεν είναι αν τα ζώα μπορούν να συλλογίζονται, μπορούν να μιλήσουν, αλλά αν υποφέρουν (Bentham, 1907).

Οι σχέσεις με τα ζώα, εξημερωμένα ή άγρια, είναι σημαντική για την ανάπτυξη της ενσυναίσθησης (Melson, 2001). Τα παιδιά, όπως και όλοι οι άνθρωποι, έχουν μια φυσική έλξη προς τα ζώα, βασισμένη στη θεωρία της βιοφιλίας (Wilson, 1984), η οποία θεωρεί ότι η ανθρώπινη εξέλιξη συνδέεται με τη σχέση μας με άλλα ζώα, καθώς η επιβίωσή μας ως είδος εξαρτάται από αυτά. Μολονότι στην ευρύτερη κοινωνία, η ευαισθητοποίηση για την καλή διαβίωση και τα δικαιώματα τους έχει αυξηθεί σημαντικά, την τελευταία δεκαετία, στα σχολεία δεν περιλαμβάνονται μαθήματα και προγράμματα που συμβάλλουν σε κάτι τέτοιο. Απαιτείται η επανεξέταση του ρόλου της εκπαίδευσης στη διαμόρφωση ανθρώπινων στάσεων και συμπεριφοράς απέναντι στα ζώα για να πετύχουμε την απελευθέρωση τους, είτε αυτά βρίσκονται σε φάρμες είτε σε εργαστήρια είτε σε τσίρκο και ζωολογικούς κήπους (Καραγεωργάκης, 2019).

Σκοπός

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνηθεί η σχέση των μαθητών με τα ζώα, η φιλοζωική τους συνείδηση, η ευαισθητοποίησή τους για τα δικαιώματα και τις ανάγκες των ζώων με στόχο να μάθουν να τα φροντίζουν, να τα σέβονται και να συνηθίζουν να υιοθετούν κατάλληλες συμπεριφορές προστασίας τους. Η εργασία αυτή είναι μια ερευνητική μελέτη, η οποία διερευνά κατά πόσο καλλιεργείται το φιλοζωικό υπόβαθρο στο σχολείο. Στοχεύει ακόμη στη δημιουργία μιας φιλοζωικής ομάδας μαθητών-τριών, η οποία θα αναλάβει δράσεις για την φροντίδα των αδέσποτων εντός και εκτός σχολικού χώρου (αφίσες, ενημερωτικά φυλλάδια, ειδικοί προσκεκλημένοι). Τα ερωτήματα βασίζονται σε έρευνες, όπως του (Milson, 1990), στην οποία διερευνήθηκε η στάση των παιδιών αναφορικά με τη χρήση των ζώων στην ψυχαγωγία (ζωολογικά πάρκα και τσίρκο). Οι Wells & Hepper(1995), μελέτησαν τις στάσεις των μαθητών απέναντι στα ζώα με βάση το φύλο, την ηλικία και τον τόπο κατοικίας τους, όπως και την κατοχή ζώων συντροφιάς. Σε έρευνες που πραγματοποίησαν ο Thompson (1997) και ο Rowan (1995), εξήχθησαν συμπεράσματα

σχετικά με τη θετική ή αρνητική θέση της χρήσης των ζώων στη διατροφή και στην ερευνητική διαδικασία.

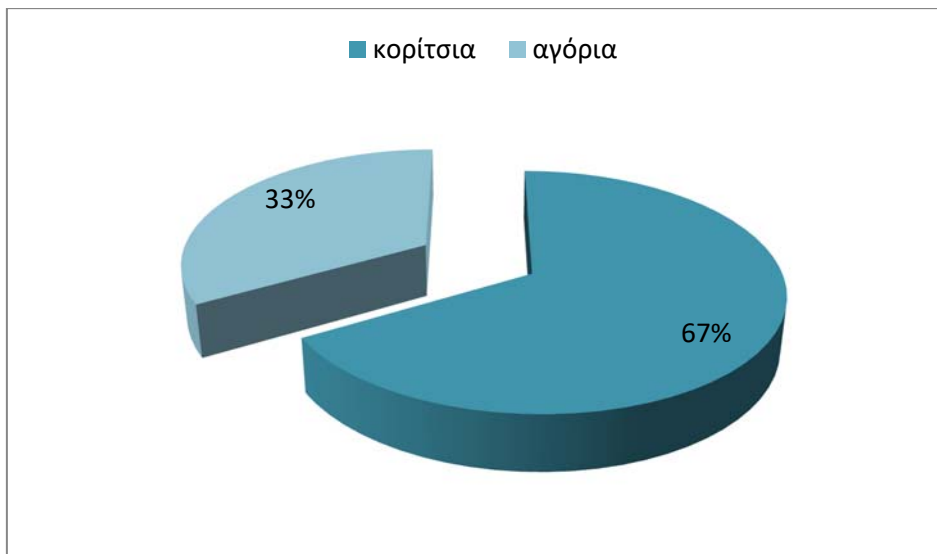
Τα αποτελέσματα αυτής της μελέτης έχουν περιορισμένο εύρος και δεν είναι γενικεύσιμα, λόγω του μικρού δείγματος συμμετεχόντων. Η διαχείριση ενός τόσο σημαντικού ζητήματος απαιτεί ένα ευρύ φάσμα δράσεων και πρωτοβουλιών, προσεκτικό σχεδιασμό, επίμονες και συστηματικές προσπάθειες γιατί η συμπεριφορά απέναντι στα ζώα είναι δείκτης πολιτισμού και η προστασία τους αποτελεί υπόθεση όλων .

Δείγμα-μεθοδολογία

Στην έρευνα, που πραγματοποιήθηκε τον Οκτώβρη του 2024 στο Γενικό Λύκειο Λιμεναρίων Θάσου, συμμετείχαν 75 μαθητές/τριες από το σύνολο των μαθητών/τριών του σχολείου, με σκοπό να διερευνηθεί η στάση τους απέναντι στα ζώα. Κύρια εστίαση τα ζώα συντροφιάς, τα αδέσποτα ζώα και τα κακοποιημένα ζώα. Ως εργαλείο συλλογής δεδομένων χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο, το οποίο δόθηκε για συμπλήρωση στους/στις μαθητές/μαθήτριες. Η επεξεργασία των δεδομένων έγινε μέσω excel. Η συμμετοχή ήταν εθελοντική και ανώνυμη. Τα ερευνητικά ερωτήματα διαμορφώθηκαν σε τρεις άξονες και είχαν ως εξής: ερωτήματα που αφορούσαν στα ζώα συντροφιάς-κατοικίδια, ερωτήματα που αφορούσαν στα αδέσποτα ζώα και τέλος ερωτήματα που αφορούσαν στην κακοποίηση των ζώων. Η περιγραφική στατιστική και η ανάλυση των αφηγηματικών απαντήσεων συνέθεσαν τα αποτελέσματα της έρευνας.

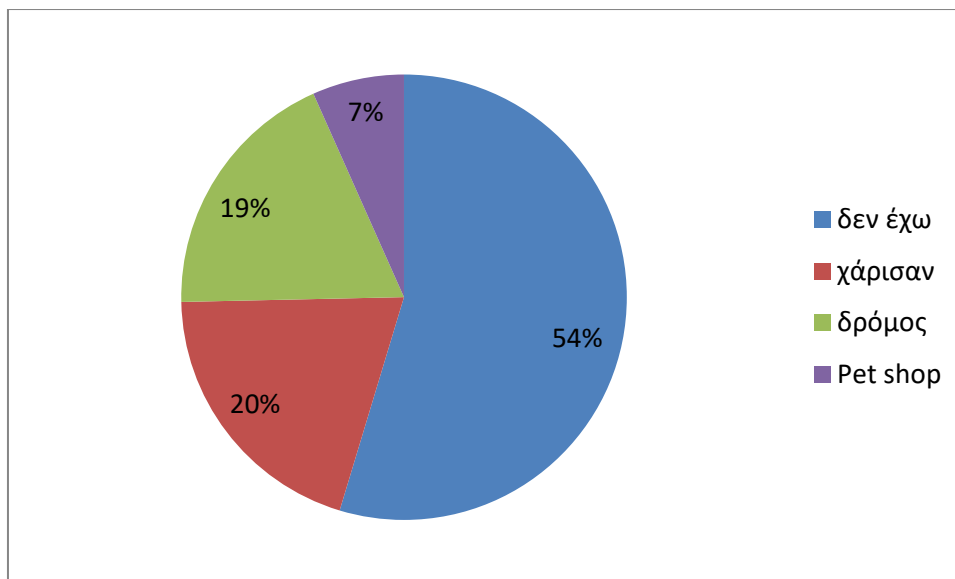
Αποτελέσματα έρευνας

Οι μαθήτριες ήταν 50 σε αριθμό (67%) και οι μαθητές 25 (33%) (σχήμα 1).

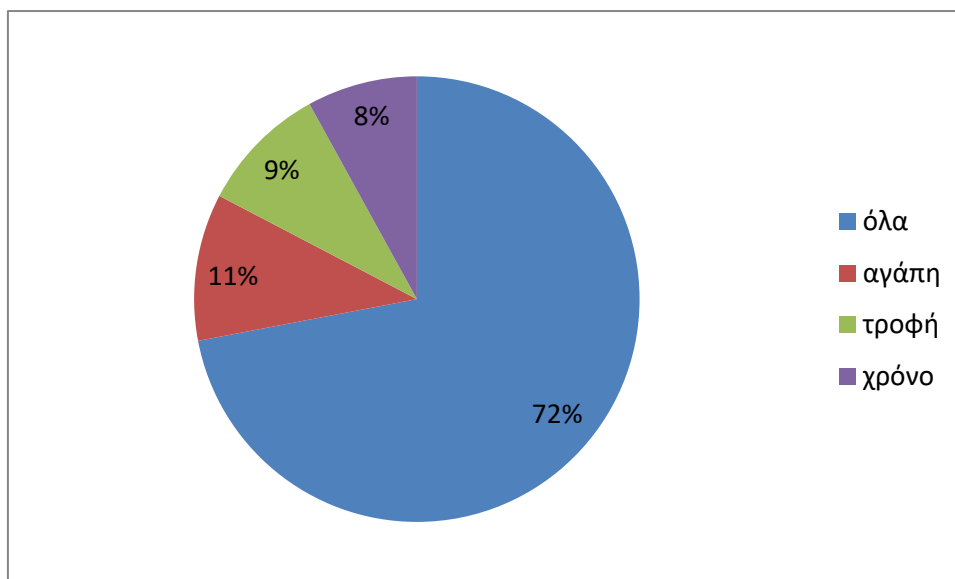
Σχήμα 1. Φύλο

Σε ερώτηση, πόσοι μαθητές/τριες έχουν κατοικίδιο, οι 41 (54%) απάντησαν ότι δεν έχουν. Από τους μαθητές/τριες που αναφέρουν την ύπαρξη κατοικιδίου, 15 αναφέρουν ότι τους το χάρισαν / δώρισαν (20,%), 14 το υιοθέτησαν (19%), ενώ 5 (7%) το αγόρασαν από κατάστημα πώλησης ζώων (pet shop) (σχήμα 2). Το γεγονός αυτό δείχνει ιδιαίτερη ευαισθησία απέναντι στα ζώα, τα οποία είναι αδέσποτα. Τα παιδιά, συνήθως περισυλλέγουν από το δρόμο τα κατοικίδια τους, σε ένα σχετικά μεγάλο ποσοστό.

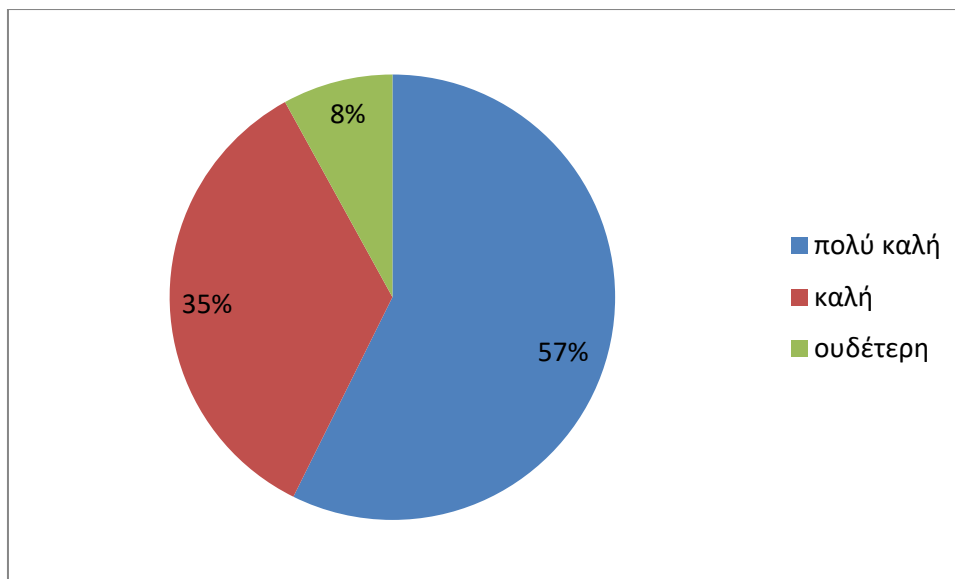
Σχήμα 2. Έχετε κατοικίδιο;-Πώς το αποκτήσατε;

54 μαθητές/τριες (72%) αναφέρουν πως τα ζώα έχουν ανάγκη όχι μόνο από τροφή αλλά και από αγάπη και χρόνο ενασχόλησης μαζί τους, 8 μαθητές/τριες (11%) απαντούν πως τα ζώα έχουν ανάγκη από αγάπη, 7 μαθητές/τριες (9%) πως έχουν ανάγκη από τροφή και 6 μαθητές/τριες (8%) πως έχουν ανάγκη από χρόνο. (Σχήμα 3). Οι μαθητές/τριες αντιλαμβάνονται τις ανάγκες ενός ζώου.

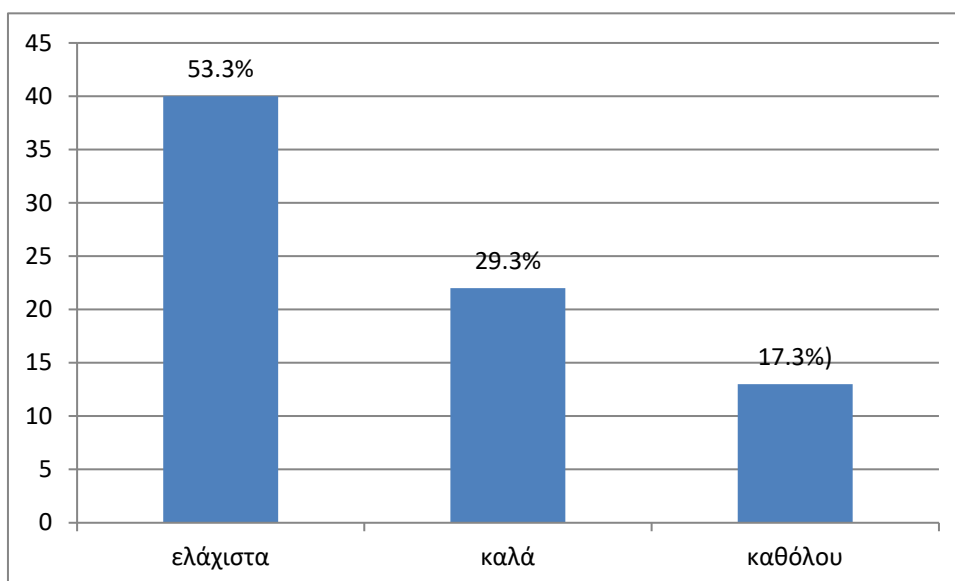
Σχήμα 3. Ανάγκες ζώων

Στο ερώτημα πώς θα χαρακτηρίζατε τη σχέση σας με τα ζώα 43 μαθητές/τριες (57%) αναφέρουν ότι η σχέση τους με τα ζώα είναι πολύ καλή, 26 μαθητές/τριες (35%) ως καλή, και 6 μαθητές/τριες (8%) αναφέρουν ουδέτερη σχέση (σχήμα 4). Υπάρχουν παιδιά που δεν τρέφουν ιδιαίτερα αισθήματα για τα ζώα. Ενθαρρυντικό είναι το γεγονός πως κανένας μαθητής/τρια δεν απάντησε πως η σχέση του με τα ζώα είναι κακή.

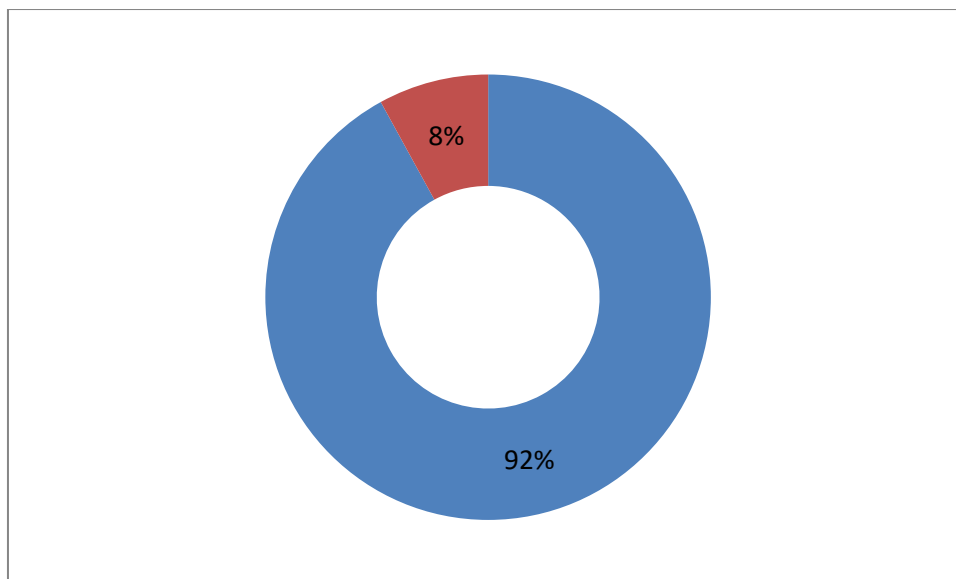
Σχήμα 4. Η σχέση σας με τα ζώα

Σχετικά με τη νομοθεσία που προστατεύει τα δικαιώματα των ζώων το 53.3% (40 μαθητές/τριες) γνωρίζει ελάχιστα πράγματα, ενώ το 17.3% (13 μαθητές/τριες) δε γνωρίζει κάτι. Μόνο το 29.3% (22 μαθητές/τριες) είναι καλά ενημερωμένο (σχήμα 5).

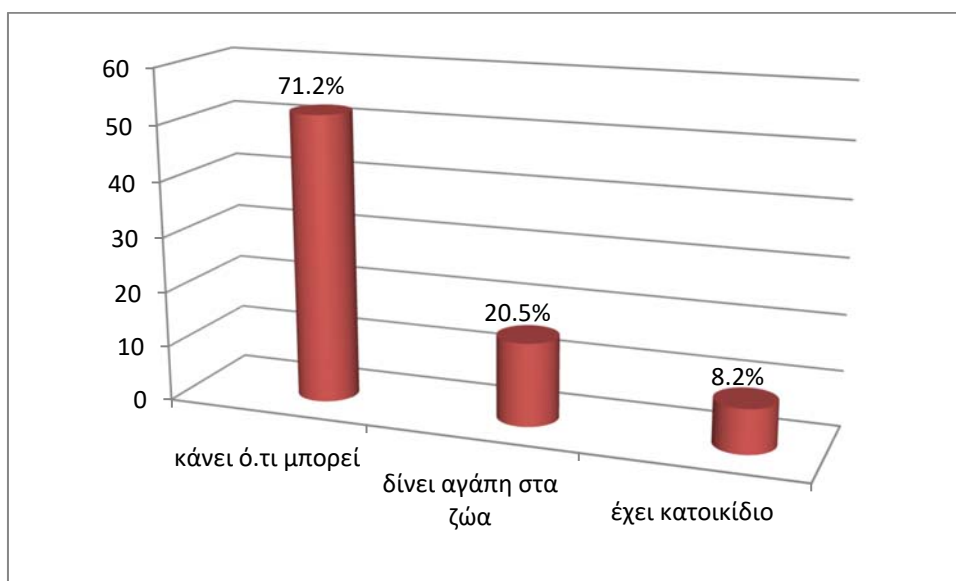
Σχήμα 5. Τι γνωρίζετε σχετικά με τη νομοθεσία που αφορά την προστασία ζώων;

Σημαντικά συμπεράσματα εξάγουμε και από την απάντηση των μαθητών-τριών στο ερώτημα τι θα κάνετε, όταν συναντήσετε ένα αδέσποτο και πεινασμένο ζώο. 69 μαθητές/τριες (92%) αναφέρουν πως θα το ταΐσουν. Λίγα παιδιά (8%) αδιαφορούν παντελώς απέναντι στο πρόβλημα, δείχνοντας ότι δεν έχουν ευαισθητοποιηθεί (σχήμα 6). Η παρουσία φιλοζωικής παιδείας για αυτά τα παιδιά είναι σχεδόν ανύπαρκτη.

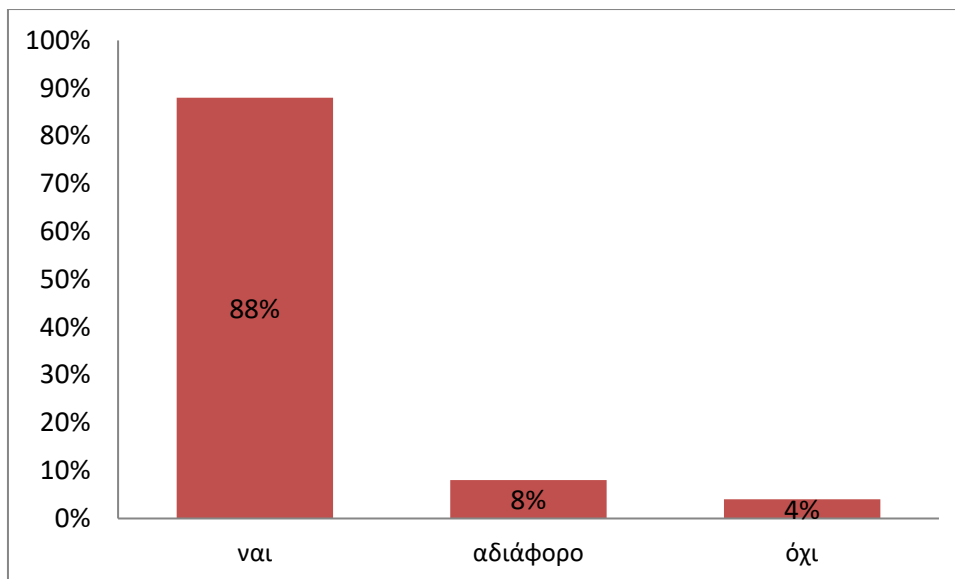
Σχήμα 6. Συνάντηση με αδέσποτο

Στο ερώτημα «ποιον θεωρείτε φιλόζωο», 52 μαθητές/τριες (71.2%) απαντούν ότι φιλόζωος είναι αυτός που κάνει ό,τι μπορεί για να προστατεύσει τα ζώα. 15 μαθητές/τριες (20.5%) αναφέρουν πως φιλόζωος είναι όποιος δίνει αγάπη στα ζώα και λίγοι μαθητές/τριες (8.2%) θεωρούν φιλόζωο αυτόν που έχει κατοικίδιο (σχήμα 7). Οι μαθητές/τριες γνωρίζουν πολύ καλά την έννοια του όρου φιλόζωου

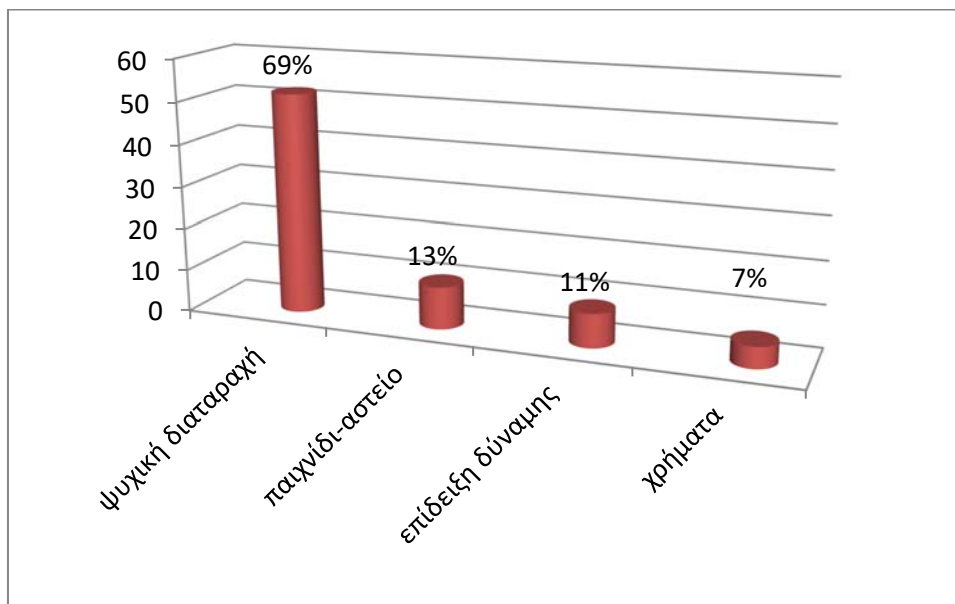
Σχήμα 7. Ποιον θεωρείτε φιλόζωο;

Στο ερώτημα αναφορικά με το αν επιθυμούν να υλοποιούνται δράσεις στη σχολική μονάδα, 66 μαθητές/τριες (88%) απάντησαν θετικά, 6 μαθητές/τριες (8%) απάντησαν ότι τους είναι αδιάφορες τέτοιου τύπου δράσεις, ενώ 3 μαθητές/τριες (4%) απάντησαν αρνητικά (σχήμα 8). Υπάρχουν μαθητές/τριες που όχι μόνο αδιαφορούν ως προς την ενημέρωσή τους για τα δικαιώματα των ζώων, αλλά είναι και αρνητικοί σε οποιαδήποτε προσπάθεια που θα καταβάλλονταν μέσα στο σχολικό πλαίσιο για την ευαισθητοποίησή τους.

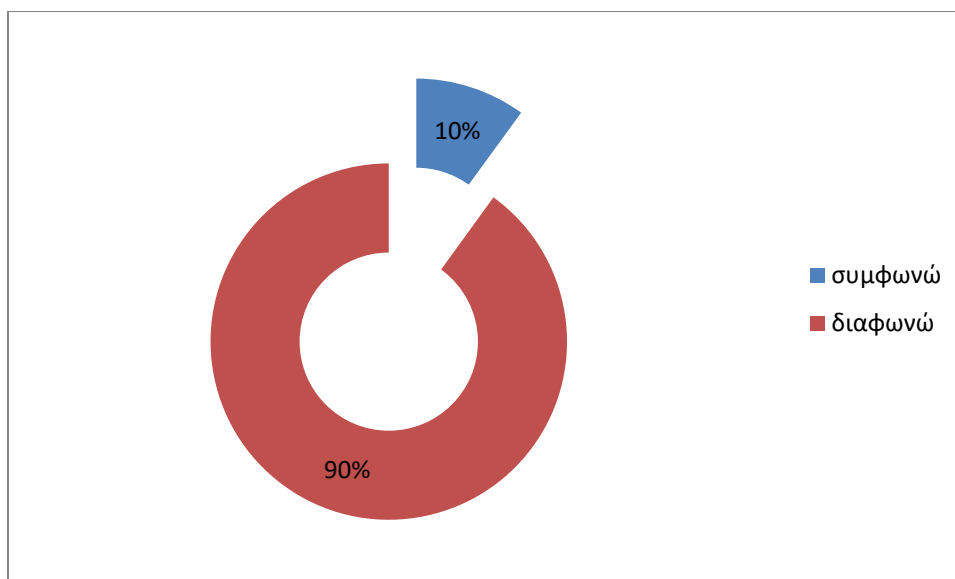
Σχήμα 8. Θέλετε να γίνονται δράσεις για τα δικαιώματα των ζώων στο σχολείο;

Ως προς την κακοποίηση των ζώων, 52 μαθητές/τριες (69%) την αποδίδουν σε ψυχική διαταραχή του δράστη, 10 μαθητές/τριες (13%) αναφέρουν πως η κακοποίηση ενός ζώου γίνεται στο πλαίσιο αστεϊσμού-παιχνιδιού, 8 μαθητές/τριες (11%) την αποδίδουν σε επίδειξη δύναμης και μόνο 5 μαθητές/τριες (7%) πιστεύουν ότι η οικονομική εκμετάλλευση του ζώου αποτελεί βασικό λόγο της κακοποίησής του (σχήμα 9).

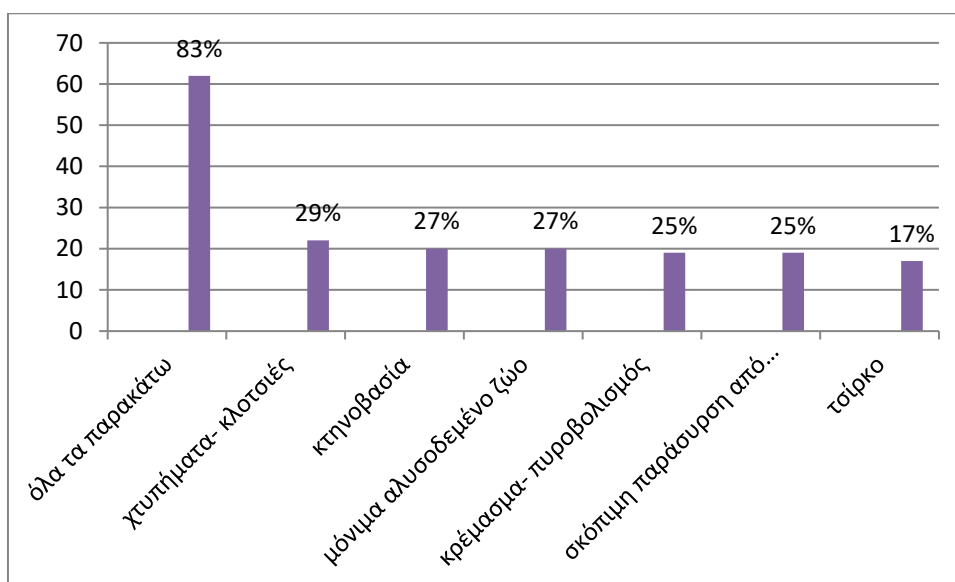
Σχήμα 9. Λόγοι κακοποίησης ζώου

Το 90% του δείγματος (68 μαθητές/τριες) διατυπώνουν αρνητική γνώμη για το κυνήγι και μόνο το 10% (7 μαθητές) συμφωνούν με αυτή την κακοποιητική συμπεριφορά του κυνηγού ανθρώπου, εφόσον το κυνήγι γίνεται σε νόμιμα πλαίσια (σχήμα 10).

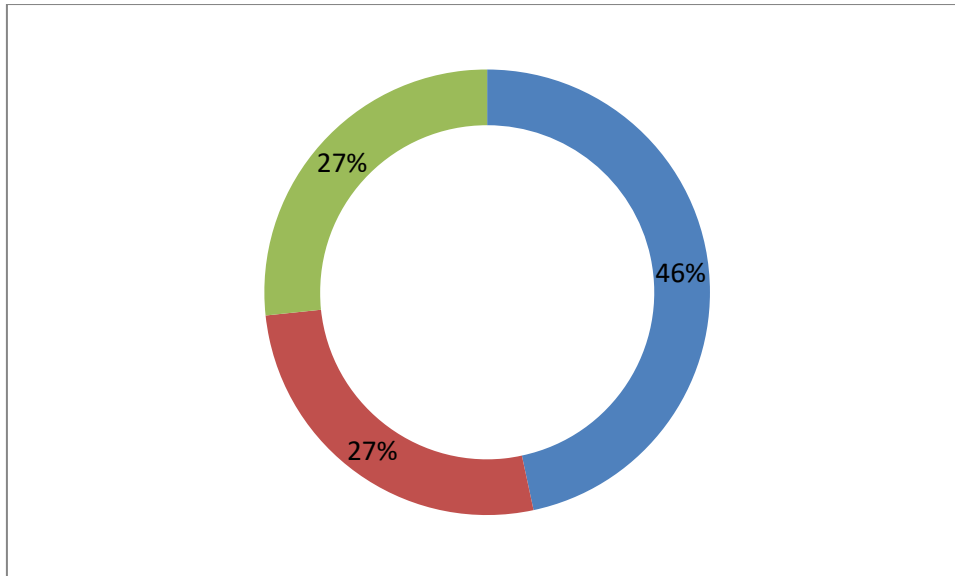
Σχήμα 10. Η άποψή σας για το κυνήγι

22 μαθητές/τριες (29%) θεωρούν ως χειρότερη μορφή κακοποίησης τις κλοτσιές και τα χτυπήματα στα ζώα, 20 μαθητές/τριες (27%) την κτηνοβασία και το μόνιμα αλυσοδεμένο ζώο, 19 μαθητές/τριες (25%) το κρέμασμα και τον πυροβολισμό, 19 μαθητές/τριες τη σκόπιμη παράσυρση από αυτοκίνητο. 62 μαθητές/τριες (83%) θεωρούν τα χτυπήματα- κλοτσιές, την κτηνοβασία, το μόνιμα αλυσοδεμένο ζώο, το κρέμασμα-πυροβολισμό, τη σκόπιμη παράσυρση του ζώου από διερχόμενο αυτοκίνητο ως τις χειρότερες μορφές κακοποίησης. Μόνο 13 μαθητές/τριες (17%) πιστεύουν πως τα ζώα σε θεάματα ψυχαγωγικά, όπως το Τσίρκο, κακοποιούνται (σχήμα 11).

Σχήμα 11. Μορφές κακοποίησης

35 μαθητές/τριες (46%) δεν αντιλήφθηκαν ποτέ στη ζωή τους κάποια μορφή κακοποίησης, 20 αντιλήφθηκαν πολλές φορές (27%) και αντίστοιχα 20 μαθητές/τριες (27%) δεν αντιλήφθηκαν ποτέ. (σχήμα 12) Αυτό δείχνει πως φαινόμενα κακοποιητικής συμπεριφοράς συναντώνται συχνά και γίνονται αντιληπτά από τα παιδιά.

Σχήμα 12. Αντιληφθήκατε ποτέ κάποια μορφή κακοποίησης;

Συζήτηση

Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας αποδεικνύουν ότι πολλοί μαθητές-τριες δείχνουν ευαισθησία απέναντι στα ζώα, θέλουν κάποια στιγμή στο μέλλον να ασχοληθούν περισσότερο μαζί τους, εντούτοις δεν είναι πολύ καλά ενημερωμένοι για τη νομοθεσία η οποία προστατεύει τα δικαιώματα των ζώων. Αναφορικά με την κακοποίηση των ζώων, οι μαθητές την αποδίδουν ως επί το πλείστον σε ψυχικές διαταραχές, οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν και σε μετέπειτα βίαιες ενέργειες όπως επισημαίνουν οι Sinclair et al., (2006). Σε αντίστοιχες βιβλιογραφικές έρευνες τα παιδιά τα οποία έχουν κατοικίδια ζώα, είναι πιο ευαισθητοποιημένα απέναντι στα αδέσποτα και είναι πρόθυμα να καταγγείλουν κάποια κακοποιητική συμπεριφορά του ανθρώπου απέναντί τους (Bailey, 1987). Οι μαθητές και οι μαθήτριες που αποτελούν το δείγμα στην παρούσα μελέτη-έρευνα, διαφωνούν κατά ένα μεγάλο ποσοστό με το κυνήγι, σε αντίθεση με τις απόψεις πολλών ενηλίκων, οι οποίοι αρέσκονται στην εικόνα του κόκκινου αίματος και τη διαδικασία του σκοτωμού ενός ζώου (Tuau, 1984). Άλλωστε, σύμφωνα με τον Cole et al., (2001) << αν επιθυμούμε να αλλάξουμε τον τρόπο που συμπεριφέρονται οι άνθρωποι στα ζώα, πρέπει πρώτα να κατανοήσουμε τις καταβολές αυτής της συμπεριφοράς στα παιδικά χρόνια>>. Τα συμπεράσματα της μελέτης αυτής αναδεικνύουν την ανάγκη επιμορφώσεων σε εκπαιδευτικούς οι οποίοι θα πρέπει να είναι ικανοί να καλλιεργούν ενσυναίσθηση και φιλοζωία στους/ στις μαθητές/τριες.

Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Καθώς η μελέτη αυτή έχει περιορισμένο εύρος και σχετικά μικρό αριθμό συμμετεχόντων, είναι αναγκαίο να γίνει μια περαιτέρω διερεύνηση του ζητήματος σε ένα μεγαλύτερο και αντιπροσωπευτικότερο δείγμα μαθητών, το οποίο θα περιλαμβάνει τους μαθητές που φοιτούν σε όλα τα Λύκεια του νησιού, τους μαθητές και τις μαθήτριες της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και τους μαθητές της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης όλου του νομού Καβάλας. Θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί μια τέτοια έρευνα και σε μαθητές των μεγάλων αστικών κέντρων, η οποία πιθανόν θα αναδείξει τις διαφορές στη στάση και στις αντιλήψεις των μαθητών απέναντι στα ζώα, συγκριτικά με τους μαθητές της επαρχίας που ζουν στη φύση και είναι πιο κοντά τους. Πολύ σημαντικά στοιχεία θα αποφέρει μία έρευνα με συμμετέχοντες τους/τις εκπαιδευτικούς όλων των σχολικών βαθμίδων για να διαπιστωθεί κατά πόσο οι δάσκαλοι έχουν αναπτυγμένα φιλοζωικά αισθήματα και κατά πόσο μπορούν αυτά να τα εμφυσήσουν στους μαθητές τους. Είναι ανάγκη να καλλιεργηθούν οι φιλοζωικές αξίες και η ενσυναίσθηση στα παιδιά. Και σε αυτό ο ρόλος του δασκάλου οφείλει να είναι ενεργός. Η

φιλοζωική εκπαίδευση στα σχολεία κρίνεται πλέον απαραίτητη. Δράσεις με συλλογή ποιημάτων και λογοτεχνικών έργων για τα ζώα στο πλαίσιο του μαθήματος της Νεοελληνικής λογοτεχνίας και Γλώσσας θα μπορούσαν να βοηθήσουν στην ευαισθητοποίηση των μαθητών. Ο μαθητής οφείλει να συνειδητοποιήσει πως όταν γίνει μάρτυρας κάποιου περιστατικού με θύμα κάποιο ζώο, δεν πρέπει να διστάσει να το καταγγείλει για να υποστούν οι δράστες τις κυρώσεις που προβλέπονται από το νόμο.

Αναφορές

Arkow, P. (2015). Recognizing and responding to cases of suspected animal cruelty, abuse, and neglect: What the veterinarian needs to know. *Veterinary Medicine: Research and Reports*, 6, 349–359. <https://doi.org/10.2147/VMRR.S87198>

Ascione, F. R. (1998). Battered women's reports of their partners' and their children's cruelty to animals. *Journal of Emotional Abuse*, 1, 119-133. https://doi.org/10.1300/J135v01n01_06

Bailey, C. (1987). *Exposure of Preschool Children to Companion Animals: Impact on Role-Taking Skills* (Unpublished master's thesis). Oregon State University, Oregon

Becker, F., & French, L. (1998). Making the links: child abuse, animal cruelty and domestic violence, *Child Abuse Review*, 6(13), 399–414, <https://doi.org/10.1002/car.878>

Bentham, J. (1907). *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation*. Oxford: Clarendon Press

Best, S. (2010). "Total Liberation: Revolution for the 21st Century", στο Έλενα Παπανικολάου (επ.), *Περιβάλλον, Κοινωνία, Ηθική* (Τόμος Πρακτικών 2ης Διεθνούς Ημερίδας Περιβαλλοντικής Ηθικής), Αειφορία, Αθήνα, 2010, σ. 49-72.

Born, P. (2018). Regarding animals: A perspective on the importance of animals in early childhood environmental education International. *Journal of Early Childhood Environmental Education*, 5(2), 45-53.

Cole, S., Cole, M., & Lightfoot, C. (2001). *Η Ανάπτυξη των Παιδιών*, τόμος 2. Αθήνα: Gutenberg.

Doukas, D., Vassiliadou, M., Tontis, D., & Douzenis, A. (2018). *Animal abuse and mental health*. *Archives of Hellenic Medicine*, 35, 439–445.

Kundera, M. (2016). *Η Αβάσταχτη Ελαφρότητα Της Υπαρξης*. Αθήνα: Εστία.

Lockwood, R. (2006). Animal Cruelty Prosecution: Opportunities for Early Response to Crime and Interpersonal Violence. *American Prosecutor Research Institute*, 39, 110-121

Melson, G. F. (2001). *Why the wild things are: Animals in the lives of children*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Milson, J. L. (1990). Museums, Zoos and Aquariums Partners in Teaching and Learning, *Education* 110(4), σ. 521-5.

Munro, R., & Munro, H. M. (2008). *Animal abuse and unlawful killing: Forensic veterinary pathology*. Saunders Ltd, Philadelphia.

Regan, T. & Singer, P. (1989). *Animal Rights and Human Obligations*. New Jersey: Prentice Hall.

Regan, T. (2009). Άδεια Κλουβιά: Μια Εισαγωγή στα Δικαιώματα των Ζώων, στο Συλλογικό, Άνθρωποι-Ζώα-Φύση, Από τον Ανθρωποκεντρισμό στον Οικοβιοκεντρισμό, Για τα Δικαιώματα της Φύσης και της Ζωής, Πρακτικά 1 ης Ημερίδας Περιβαλλοντικής Ηθικής στην Ελλάδα, εκδόσεις Αειφορία, Αθήνα, 2009, σ. 83-103.

Ressler, R. K., Burgess, A. W., Hartman, C. R., Douglas, J. E., & McCormack, A. (1998). Murderers who rape and mutilate. In R. Lockwood & F. A. Ascione (Eds.), *Cruelty to animals and interpersonal violence* (pp. 179-193). West Lafayette, IN: Purdue University Press.

Rowan, A. N. (1995). Scientists and Animal Research: Dr Jekyll or Mr Hyde? *Social Research* 62(3), σ.787-800.

Sinclair, L., Merck, M., & Lockwood, R. (2006). *Forensic investigation of animal cruelty: A guide for veterinary and law enforcement professionals*. Humane Society Press, Washington, DC.

Singer, P., (1990). *Animal liberation*. New York, N.Y.: New York Review of Books.

Thompson, P. B. (1997). Ethics and the Genetic Engineering of Food Animals, *Journal of Agricultural and Environmental Ethics* 10, σ. 101-23

Tuan, Yi-Fu. (1984). *Dominance and Affection, The making of Pets*, Yale University Press.

Wells, D. L. & Hepper, P. G. (1995). Attitudes to Animal Use in Children. *Anthrozoos*, 8(3)σ. 159-170

Wenden, E.J., Lester, L., Zubrick, S.R., Michelle, Ng., & Christian, E. H. (2021). The relationship between dog ownership, dog play, family dog walking, and pre-schooler social-emotional development: findings from the PLAYCE observational study. *Pediatric Research*, 89, 1013–1019. <https://doi.org/10.1038/s41390-020-1007-2>

Wetter, B. (2006). *Ζώα που χρειάζονται την προστασία μας*. Αθήνα: Σαββάλας.

Wilson, E. O. (1984). *Βιοφιλία: Ο δεσμός του ανθρώπου με άλλα είδη*. Cambridge, MA: Harvard University Press
Ανάκτηση Οκτώβριος 2024 από <https://www.artemisblatsi.com/Article/4/biofilia-kai-syndesh-me-th-fysh>

Γεωργόπουλος, Α. (2006). *Περιβαλλοντική ηθική*. Αθήνα: Gutenberg .

Γιαννακοπούλου, Α. (2015). *Συσχέτιση Συναισθηματικής Νοημοσύνης και Άγχους σε μαθητές δημοτικού*. Ανάκτηση Ιουλίου 2024 από [file:///C:/Users/sabot/Downloads/194-325-1-SM%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/sabot/Downloads/194-325-1-SM%20(3).pdf)

Γιάνναρου, Λ. (2024). *Η κακοποίηση ζώων μπορεί να είναι η αρχή του «κύκλου της βίας»*. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 2024 από <https://www.kathimerini.gr/society/563015917/i-kakoroioisi-zoon-mporei-na-einai-i-archi-toy-kykloy-tis-vias/>

Καραγεωργάκης, Σ. (2019). *Στα πλοκάμια της ανθρώπινης ηθικής*. Αθήνα: Ευτοπία

Καραγεωργάκης, Σ., & Γεωργόπουλος, Α. (2005). “Όταν η Περιβαλλοντική Ηθική συναντά την Πολιτική Οικολογία”, Στο Αλέξανδρος Γεωργόπουλος (επ.) *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Ο Νέος Πολιτισμός που Αναδύεται*, σ. 819-839. Αθήνα: Gutenberg.

Μπλαβάκη, Ο. Κ. (2021). Η σχέση των παιδιών προσχολικής ηλικίας με τα κατοικίδια ζώα. *Επιστήμες Αγωγής*, (2). Ανάκτηση Σεπτέμβριος 2024 από <https://ejournals.lib.uoc.gr/index.php/edusci/article/view/1526/1416>

Νόμος 4830/2021, άρθρο1. Νέο πλαίσιο για την ευζωία των ζώων συντροφιάς. Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας. (ΦΕΚ 169/Α/18-9-2021)

Παπαγεωργίου, Κ.(2019). *Παιδιά και ζώα... σχέση αγάπης αλλά και ζωής*. Ανάκτηση Σεπτέμβριος 2024 από [psychologynow https://www.psychologynow.gr/artheta-psyxikis-ygeias/proagogi-psyxikis-ygeias/eftyxia/paidia-kai-zoa-sxesi-agapis-alla-kai-zois/](https://www.psychologynow.gr/artheta-psyxikis-ygeias/proagogi-psyxikis-ygeias/eftyxia/paidia-kai-zoa-sxesi-agapis-alla-kai-zois/)

Ρόδος. (Μεταπτυχιακή εργασία). Ανάκτηση Σεπτέμβριος 2024 από <https://hellanicus.lib.aegean.gr/handle/11610/17236>

Χαρτερού, Ε. (2017). *Η παρουσία των αδέσποτων στην ελληνική παιδική λογοτεχνία*.